

SKUPINY Z POHLEDU SOCIÁLNÍ PSYCHOLOGIE

**Pedagogická a sociálně psychologická
východiska práce se sociálními skupinami**

Mgr. Marie Kovářová, Ph.D.

Sociální skupina

- Sociální skupina** (množství jedinců od dvou až k velkým celkům, přičemž vztahy mezi jedinci jsou pravidelné a trvalejšího rázu)
- je tvořena lidmi, kteří jsou zapojeni do vzájemné interakce (jsou ovlivňováni druhými a zároveň je ovlivňují) a komunikují spolu.
 - jejich vztahy jsou strukturované (systém pozic a rolí).
 - mají společný cíl
 - uznávají společné normy skupiny.

Význam

- zprostředkovává působení makrosociálního prostředí
 - podílí se na dotváření sociálních rysů osobnosti, postojů a hodnot
 - ovlivňuje individuální výkonnost
 - posiluje sociální identitu
 - uspokojuje potřeby člověka (bezpečí, seberealizace, trávení volného času)
- **Skupinové symboly a rituály** (posilují skupinovou identitu)

Cvičení

Vymyslete příklad skupinového symbolu a rituálu.

Dělení

Podle velikosti: Malá (do 30/40 členů, osobní komunikace, společné zájmy, hodnoty a normy, neformální, důvěra, „my“ – utváření osobnosti, např. rodina)

Velká (nad 30/40 členů, neznají se nebo to není důležité, formální vztahy, styk není bezprostřední, např. politická strana)

Podle intimity: Primární (intimní spojení, neformální komunikace, spolupráce, důležitá pro formování sociální povahy, např. rodina)

Sekundární (vztahy i komunikace jsou formální, menší důležitost pro formování sociální povahy, slouží k dosažení nějakého cíle, např. pracovní skupina)

Podle vzniku a organizovanosti: Formální (jasně daná pravidla, hierarchicky strukturovaná, např. školní třída)

Neformální (osobní vztahy, spontánnost, dobrovolnost, např. parta kamarádů)

Podle charakteru členství: Členská (člověk k nim aktuálně patří, např. určitá parta)

Referenční (názorově se k ní vztahuje, napodobuje ji – oblečení, mluva, není členem, ale touží se jím stát).

Vývoj skupiny (Tuckman)

Formování : Typická je závislost a orientace. Lidé se seznamují se svou úlohou i mezi sebou. Převládá úzkost členů a jejich nejistota ohledně sounáležitosti ke skupině.

Bouření: Typický je konflikt a emocionalita. Členové skupiny se snaží prosadit a docílit, aby skupina uspokojovala jejich potřeby. Vznikají konflikty, dochází k nepřátelskému chování mezi členy s odlišnými potřebami.

Normování: Typická je soudržnost a výměna. Snaha o překonání konfliktů , často pomocí dohodnutím se na pravidlech skupinového chování. Vytváří se společné postoje, hodnoty, rolová očekávání.

Optimální výkon: Typické je rolové chování členů, produktivní řešení problémů, vykonávání úloh. Členové kooperují při dosažení skupinových cílů. Vztahy jsou stabilizované.

Ukončení: Členové se uvolňují ze sociálně emočních vazeb a aktivit zaměřených na plnění úloh skupiny.

- U malých sociálních skupin,
- Jednotlivé fáze mohou trvat různě dlouho, důležitý je především sled, i když může dojít i k regresi (opět ve stejném pořadí).

Skupinové role

Jejich obsah vyplývá z potřeb fungování skupiny, často je epizodicky zaujímají různé členové skupiny. Vzorci sociálního chování, kterými členové skupiny materializují interakce uvnitř skupiny.

Role: Individuální x skupinové, Nucené x volitelné, Krátkodobé x dlouhodobé, Pronikající se x vylučující se

Postavení člověka ve skupině určujeme podle celkového přijímání nebo odmítání členy skupiny (sympatie-antipatie). Vliv na posouzení může mít dimenze výkonnosti (např. pracovní výsledky, ochota ke spolupráci) a dimenze sociálně-emoční (zábavnost, osobní atraktivita). Obvykle se jedná o osoby populární, oblíbené, trpěné, izolované, odmítané.

Alfa – neformální vůdce, obvykle nejaktivnější, imponující a akceptovaný členy

Beta – expert, má specifické předpoklady k navrhování nebo rozvíjení řešení prezentovaných vůdcem skupiny

Gama – většina členů, spíše pasivní a přizpůsobiví, podléhají nebo se identifikují s vůdcem

Omega – outsider, okrajová pozice, většinou je neoblíbený

P – obětní beránek, symbolický představitel nepřátelské skupiny

Skupinové role (Belbín)

- **Inovátor** (dominantní, chrlí nápady, originální řešení, nezajímá se o detaily)
- **Všudybyl/vyhledávač** (pozitivní, má kontakty, diplomat, rychle ztrácí zájem)
- **Koordinátor** (upřesňuje cíle a program skupiny, komunikuje, není originální)
- **Formovač** (oponuje, reaguje na výzvy, formuje úsilí týmu, sjednocuje myšlenky, dává věci do pohybu)
- **Analytik** (analyzuje, vyhodnocuje data, nedovolí pustit se do nevhodného projektu, není osobně zainteresovaný, neovládají ho pocity)
- **Stmelovač** (citlivý, uvědomuje si potřeby a obavy členů, naslouchá a komunikuje, vyvažuje konflikty, oblíbený, neumí vést)
- **Realizátor** (přeměňuje myšlenky na úkoly, vybírá uskutečnitelné úkoly, pracuje, má sebekázeň, má rád stabilitu, není flexibilní)
- **Dotahovač** (pozornost pro detail, zajišťuje postup ke stanovenému cíli, vnáší řád, nedovolí přehlížení detailů)
- **Specialista** (profesionální, odborné znalosti, poskytuje fakta a informace, ostatní členy týmu moc nebere na vědomí)

Sociogram

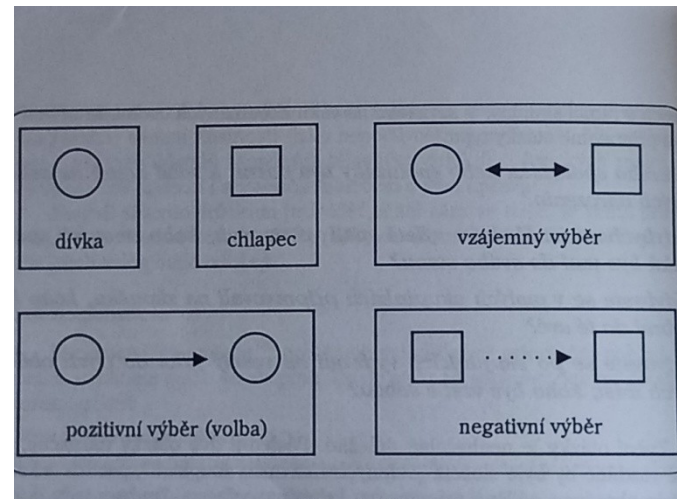
Sociometrická metoda (Moreno), jedná se o grafické znázornění vztahů v malé skupině (typicky se používá ve školní psychologii při posouzení vztahů ve třídě).

Každý člen skupiny odpovídá na otázky, jasně formulované podle daného kritéria, např. „Kdyby jste se v malých skupinách připravovali na zkoušku, koho bys vybral do té své?“ nebo „Kterého spolužáka nebo spolužáky bys pozval k sobě domů na oslavu narozenin?“

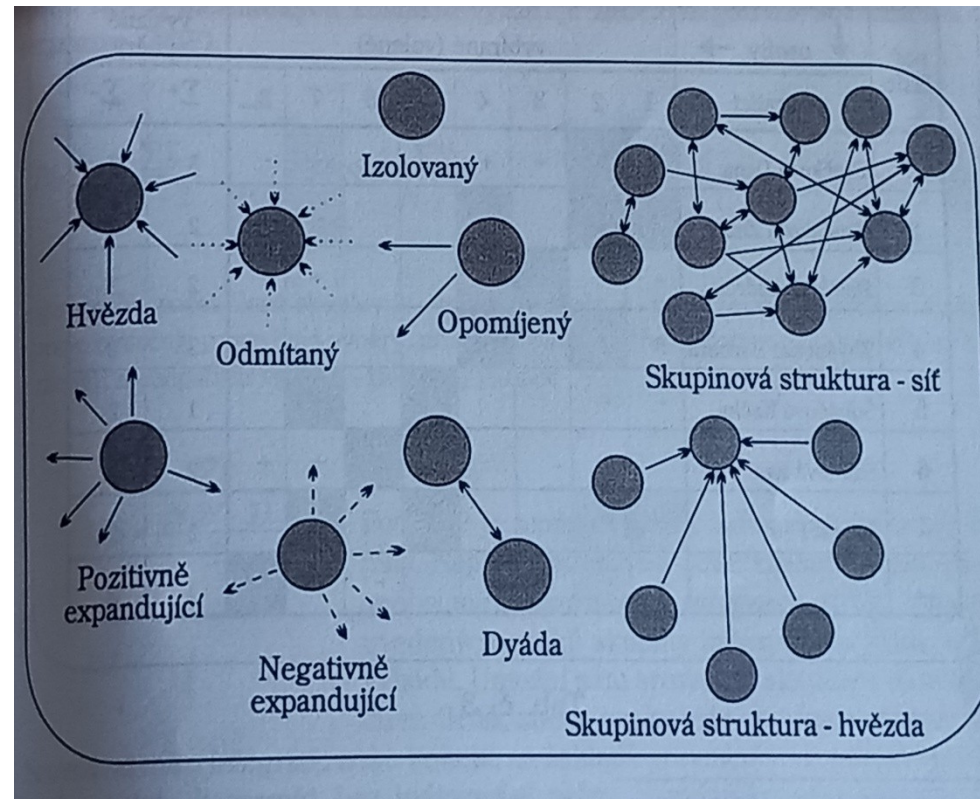
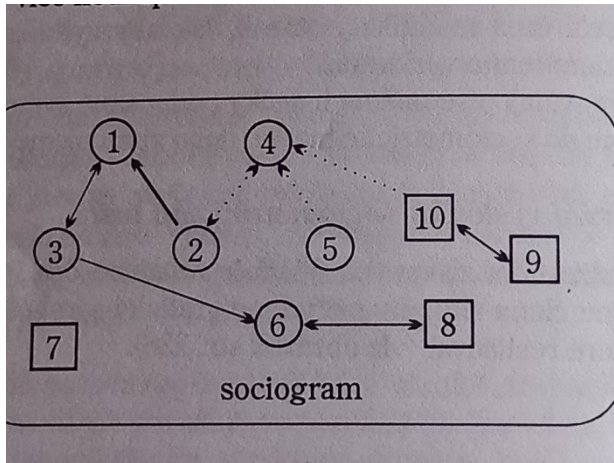
Odpovědi si zapisuje na lísteček se svým jménem. Má neomezený počet odpovědí na otázky. Odpovědi se vyhodnocují anonymně.

Sociogram

poř. číslo	↓ osoby → vybírající	vybírané (volené)								vyslané výběry	
		1	2	3	4	5	6	7	8...	Σ^+	Σ^-
1	Pročková Dana	+	+	+				-	-	3	2
2	Kročáková Zuzka	+			+			-	-	2	2
3	Bastlová Andrea	-	-		-			+	+	2	3
4	Zbýšovská Barbora	+	+	-			+	-		3	2
5	Šobáňová Kačka	-	-					+		1	2
6	Stahlová Eva			-				+	+	2	1
7	Šimost Petr	-	-			+				1	2
...		+	-					-		1	2

Sociogram

Použitá literatura

- Jandourek, J. (2001). *Sociologický slovník*. Praha: Portál.
- Lovaš, L. (2019). *Malé sociální skupiny*. In Výrost, J., Slaměník, I. & Sollárová E. (Eds.): *Sociální psychologie*. Praha: Grada.
- Řezáč, J. (1998). *Sociální psychologie*. Brno: Paido.
- Urban, L. (2002). *Sociologie: Klíčová témata a pojmy*. 2. vyd. Praha: Grada.